

Burgerlijst Whitepaper

*“De keizer loopt altijd zonder kleren, maar het is afwachten tot een kind dat hardop durft te zeggen.”
- Paul Verhaeghe (Autoriteit)*

Waarom focussen op participatie?

Betere beslissingen, betere burgers

Burgers die dat willen, moeten kunnen meewerken aan besluitvorming. De reden hiervoor is van inhoudelijke aard: gezien de complexiteit van maatschappelijke kwesties is het bevorderlijk voor de kwaliteit van de beslissing om over zo veel mogelijk verschillende kennis, expertise en ervaringen te beschikken (viWTA, 2006). Participatieve processen hebben een rechtstreeks positief effect op de kwaliteit van de beslissing. Ze erkennen de kracht van verschillen en zijn democratisch omdat ze benadrukken dat elke invalshoek ertoe doet en dat de kwaliteit van besluiten het hoogst is wanneer zowel de meerderheids- als de minderheidsstem benut wordt (Kramer, 2017).

Wanneer na verkiezingen de gevormde meerderheid het beslissingsrecht naar zich toetrekt, sluiten zij daarbij een aanzienlijk deel van de stemmen en expertise uit. De verkozen vertegenwoordigers die de meerderheid vormen voelen het als hun plicht om te kiezen en te beslissen wat best is voor de bevolking. Ze redeneren dat kiezers niet de nodige kennis hebben in beleidsproblematiek in tegenstelling tot zichzelf (Renson, 2017) (Gaventa, 2003). Zelfs als de vertegenwoordigers adviesraden oprichten of burgers niet-bindend consulteren, vaak in een poging draagvlak te creëren of af te tasten, ontstaat het gevaar dat beslissingen te éézijdig zijn of dat het proces van de beslissing eerder wantrouwen oproept. Besluitvormingsprocessen zijn immers niet langer transparant en niet alle belanghebbenden worden betrokken. Concreet voor Antwerpen worden ontwerpbesluiten door het College van Schepenen en Burgemeester geschreven, achter gesloten deuren. Op die manier ontstaat een kloof tussen burger en bestuurder en een vertrouwensbreuk.

Participatieve processen die burgers (inter)actief betrekken kunnen die gevaren voorkomen. Ze hebben immers een positief effect op de sociale cohesie binnen de samenleving (viWTA, 2006) en ze doen doelbewust aan publieksopvoeding (viWTA, 2006). Interactief en actief burgerschap leert mensen samenleven, leert hen andere perspectieven bekijken en zelfkritisch zijn. Ze verhogen wederzijds begrip en kunnen conflicten oplossen en vermijden. Deelnemen aan participatieve processen verhoogt bovendien de kennis en expertise van burgers (Block, Dezeure, & Van Assche) (Renson, 2018). Het vaak geformuleerde bezwaar dat burgers niet kunnen meebeslissen of co-produceren omdat ze over te weinig kennis beschikken gaat dus niet op: burgers bouwen binnen interactieve participatieprocessen verder op reeds aanwezige kennis en leren bij.

Participatieve processen werken dus langs beide zijden *empowerend*: beslissingen en oplossingen worden krachtiger omdat ze met meer kennis en standpunten rekening houden, burgers worden krachtiger omdat ze met meer kennis en standpunten geconfronteerd worden. En daarom verdient Antwerpen een politieke organisatie die hier haar focus legt: zowel de stad als de burgers worden er beter van.

Betere politici, betere burgers

De representatieve democratie lokt vreemd gedrag uit van politici en de ideologische partij waartoe ze behoren. Omdat ze burgers moeten overtuigen dat zij wel degelijk de beste ‘vertegenwoordigers’ zijn, vervallen ze in verkiezingsbeloftes waarmee ze burgers proberen te overtuigen. Burgers worden in een passieve rol van consument en belastingbetaler geduwd en politiek wordt een spel van zoveel

mogelijk stemmen winnen. Moeilijke thema's worden vermeden omdat ze stemmen kunnen kosten (Renson, 2017).

Participatieve en interactieve democratie gaat dit proces doelbewust tegen. Niet de burgers staan ten dienste van politici die steeds opnieuw verkozen willen raken, maar politici nemen een dienstbare en ondersteunende rol aan. Politici nemen het als belangrijke verantwoordelijkheid om inhoudelijk sterke en krachtige beslissingen te nemen. Omdat participatieve processen de beste garantie geven op betere beslissingen (cfr. supra) verandert hun rol: ze worden facilitator van deze processen. Politici worden luisteraars, toehoorders, adviseurs, procesbegeleiders, regisseurs en nemen bovenal een verbindende, krachtgerichte rol aan. Ze spreken burgers aan op hun kwaliteiten en vertrouwen burgers als volwaardige medewerkers en beslissers.

Een neutrale, onafhankelijke positie is cruciaal om dit proces geloofwaardig te laten draaien. Politici moeten bereid zijn om eigen overtuigingen los te laten en te luisteren naar de uitkomst van participatieve processen. Ze hebben er daarom alle belang bij dat die processen uitstekend verlopen, in het belang van de stad en in het belang van de burger.

De centrale filosofie achter de structuur is het verbreken van de zogenaamde "calculus van Hegel"¹. Die stelt dat het doorgaans niet rationeel is om aan een stemming deel te nemen, omdat het gewicht van een individuele stem gewoon te klein is om relevant te zijn. Daarnaast is er ook een diepgaande aandacht voor de kwalitatieve waarde van de resultaten van een participatief proces.

Deze overweging zorgt voor enkele basisprincipes voor "zinnvolle participatie":

- Deelnemers moeten belang hebben bij het onderwerp. Ze mogen niet verplicht zijn deel te nemen.
- Het onderwerp moet duidelijk en open genoeg zijn. Alle expertise en documentatie moet beschikbaar zijn om een weloverwogen mening te kunnen vormen.
- Er moet rechtsgeldigheid & middelen zijn om de uitkomst uit te voeren binnen een redelijke tijdsperiode, waar relevant.
- De tijd en energie die in het participatieproces wordt gestoken moet in verhouding staan tot de impact van de resultaten.

Hoe gaan we te werk? Welke middelen zetten we in?

Een lijst van onafhankelijke burgers

Omdat de onafhankelijke positie cruciaal is voor het welslagen van participatieve beslissingsprocessen, stelt de Burgerlijst een lijst samen van gewone burgers. Wat deze burgers bindt is de overtuiging dat het huidige partijpolitieke systeem conflict in de hand werkt, dat het burgers in een passieve rol duwt en groepen uitsluit. Ze hebben het vertrouwen in het systeem verloren. Hun politieke engagement richt zich op het veranderen van het systeem door in te grijpen op het proces. Hun gedeelde missie is streven naar eerlijke, slimme beslissingen door de individuele deelname van elke burger in de stad doelgericht te verhogen.

Het profiel van de kandidaten verschilt daarom wezenlijk van het beeld dat we vandaag hebben van politici. Vooraanstaande politici vandaag zijn vooral sterke redenaars en proberen burgers te overtuigen van bepaalde opvattingen. Ze denken er niet voor terug om polariserende stellingen in te nemen om zo selectieve groepen kiezers te electoraal aan zich te binden. Ze zijn ook sterk gedreven

¹ Buchanan, James M. "Hegel on the Calculus of Voting." *Public Choice*, vol. 17, 1974, pp. 99–101. JSTOR, JSTOR, www.jstor.org/stable/30023157. Ook gekend als de paradox van Down of algemener de stemparadox.

door de actualiteit en moeten daardoor al te vaak oplossingen voorstellen waarvan de kwaliteit noch de gedragenheid bekend is.

Kandidaten op de Burgerlijst erkennen echter de verschillen en de complexiteit van samenleven in de 21ste eeuw. Ze willen zoeken naar verbinding, willen de kracht van elke burger ondersteunen en engageren zich om dit voor een stad als Antwerpen te realiseren. Elke burger die mee wil beslissen, moet dit kunnen. Een moderne politicus maakt het mogelijk.

Democratische eed

De veranderende rol van politici en de heropwaardering van het ambt, vraagt om een beëdigd engagement. Alle kandidaten op de Burgerlijst ondertekenen daarom de [democratische eed](#)². De eed ondertekenen heeft als rechtstreeks gevolg dat kandidaten zich ten dienste stellen van de maatschappij en een daarbij horende houding aannemen. De eed beschrijft in 11 punten volgende rode draad. Wie een politiek ambt opneemt:

- verbindt zich ertoe om kennis op te bouwen en te delen met iedereen;
- plaatst het algemeen belang voor eigen belang;
- en beseft ten volle de impact van daden en beslissingen op mens, maatschappij en leefmilieu.

De Democratische Eed is een ethische opwaardering van het politieke ambt en een actieve tool om mogelijk corruptie op allerlei niveaus tegen te gaan. Het is één van de centrale, culturele pijlers die de nieuwe politieke cultuur permanent in de Burgerlijst moet verankeren.

De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens

Politieke en morele evoluties gaan vaak hand in hand. Ook op het vlak van de morele ontwikkeling kiest de Burgerlijst resoluut voor het versterken en verbeteren van bestaande verworvenheden. In dit geval geldt de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM) en haar opvolgers als morele “base line”. Wanneer kandidaten in een positie terechtkomen die onverenigbaar is met het respecteren van de UVRM, worden ze geacht om desnoods hun verworven ambt(en) neer te leggen.

Anders communiceren met elkaar en naar de buitenwereld

Kandidaten voor de Burgerlijst krijgen een fundamenteel andere opdracht dan politici in traditionele partijen. Hun primaire opdracht is als gelijkwaardige creatieve partners samen te werken, met elkaar en andere burgers, om een beleid te organiseren dat gebaseerd is op inspraak, transparantie en participatie. Een voorwaarde voor deze samenwerking is dat geen machtsdynamieken ontstaan, niet binnen de Burgerlijst zelf, maar ook niet naar de buitenwereld.

Hoe de Burgerlijst met de lijstvolgorde omgaat, is een voorbeeld van hoe we dit proberen te voorkomen. De wettelijke verplichting om kandidaten te rangschikken, waarbij er automatisch een ongelijkheid wordt gecreëerd tussen mensen, is onverenigbaar met de doelstellingen van een participatie-georiënteerd proces. Binnen een partij ontstaat er risico op intern conflict en autoritaire “lijsttrekkers”.

Om de negatieve effecten van het bepalen van een lijstvolgorde te minimaliseren, bouwt de Burgerlijst bewust twee voorzorgsmaatregelen in. In de eerste plaats stelt de Burgerlijst het bepalen van de lijstvolgorde zo lang mogelijk uit, tot enkele weken voor de (wettelijke) deadline. Dit zorgt ervoor dat kandidaten gedurende het grootste deel van de campagneperiode als gelijken kunnen handelen en spreken. Ten tweede gebeurt het bepalen van de lijstvolgorde door de kandidaten zelf, met behulp van de (Condorcet) Schulze methode, aangepast aan de wettelijk verplichte gelijke

² <http://www.burgerlijst.be/eed/>

vertegenwoordiging van mannen en vrouwen. De methode creëert de minst controversiële lijst voor de kandidaten onderling.

Wat gaan we precies doen?

De machtspiramide omdraaien

Het doel van de Burgerlijst is om burgers de spil te maken van de genomen beslissingen, door participatieve processen in te richten. Het zijn deze beslissingen die in gemeenteraad (GR) goedgekeurd worden en vervolgens uitgevoerd worden door de burgemeester en de schepenen.

Concreet betekent dit dat de **huidige top-down** beleidsvorming wordt omgedraaid, om tot een soort “beslissingstrechter” te komen.

Op dit moment worden beslissingen voorbereid door het college van burgemeester en schepenen (CBS of het College)). Een tiental dagen voor de gemeenteraad worden de ontwerpbesluiten doorgestuurd naar de gemeenteraadscommissies die over de dossiers in gesprek gaan. In deze commissies zetelen zowel gemeenteraadsleden uit de oppositie als uit de meerderheid. Ten slotte worden de ontwerpbesluiten ter definitieve beslissing voorgelegd op de gemeenteraad en kan er gestemd worden. In praktijk worden voorstellen en amendementen aangebracht door de oppositie a priori afgekeurd omdat de volledige meerderheid tegen stemt. Dit systeem loopt tegen alle gevaren aan die eerder beschreven werden:

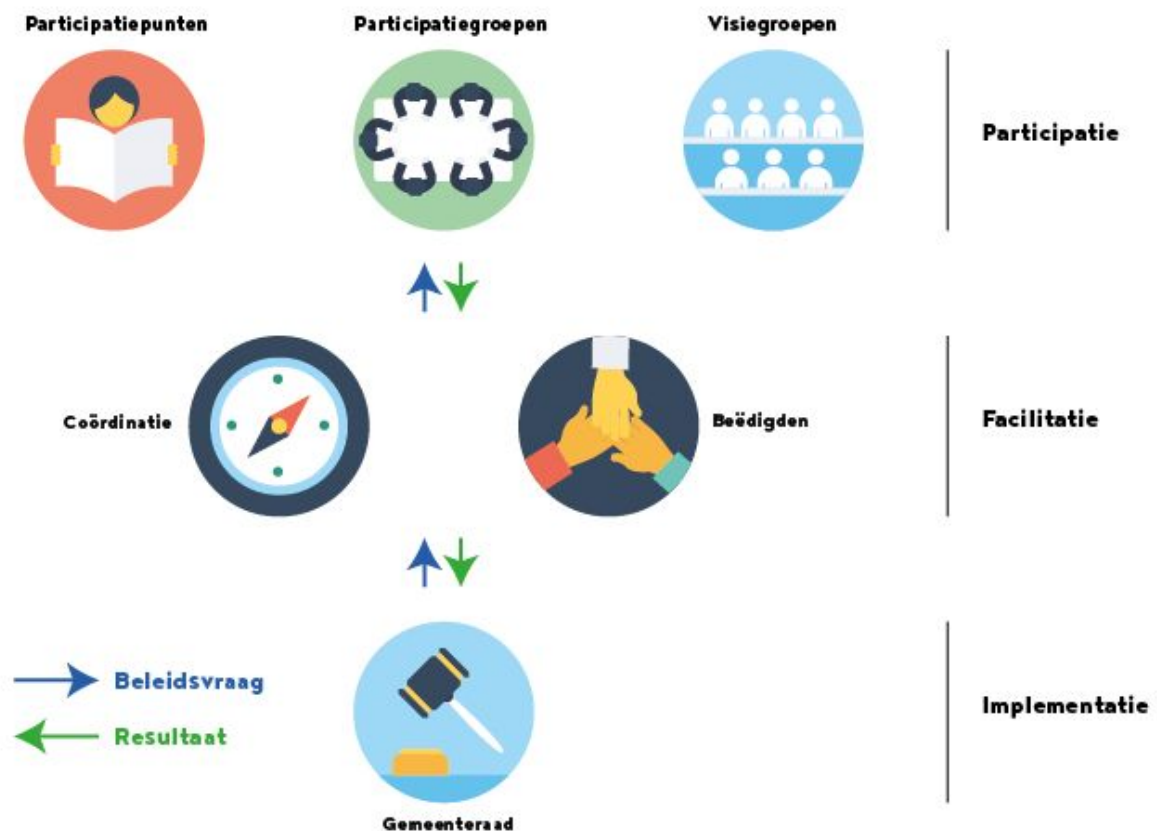
- dat de beslissingen door een zeer kleine kring van mensen genomen worden, het college van Burgemeester en Schepenen;
- dat de beslissingen niet transparant genomen worden aangezien het College achter gesloten deuren plaatsvindt;
- dat de beslissingen geen draagvlak hebben aangezien geen enkele burger bevroegd werd tenzij decretaal verplicht;
- dat de oppositie verhinderd wordt om constructief bij te dragen aan het beleid aangezien al hun voorstellen bij voorbaat afgekeurd worden;
- dat verkozenen uit de meerderheid nog weinig tot geen invloed meer hebben op beleidsbeslissingen, tenzij ze in het college zetelen.

Een beslissingsproces waarbij burgers betrokken worden draait deze dynamiek om. Enkel via gedragen processen mogen beslissingen worden gemaakt. Gemeenteraadsleden die betrokken waren bij de processen (cfr. infra) brengen de dossiers naar de gemeenteraad, waar ze goedgekeurd worden. De rol van burgemeester en schepenen bestaat er dus in, naast het dagelijkse bestuur van de stad, de beslissingen in de praktijk uit te voeren of te laten uitvoeren. De beslissingsmacht die in het huidige systeem bij het College van Burgemeester en Schepenen geconcentreerd ligt, wordt in de nieuwe dynamiek herverdeeld. De scheiding der machten, op dit moment onzichtbaar, wordt op die manier heropgewaardeerd.

Een nieuwe participatiestructuur voor Antwerpen

Het belang van degelijke participatieve processen die deze nieuwe beleidsvorming ondersteunen, werd al eerder aangehaald. Om de nieuwe manier van werken te concretiseren, tekende de Burgerlijst een nieuwe participatiestructuur uit om beslissingen te nemen. Algemene doel van is het verhogen van de individuele deelname aan beleid maken in de stad. Op die manier lost het de

stemparadox op of de zogenaamde “calculus van Hegel”³: die paradox stelt dat de inspanning die een burger levert bij het stemmen voor een vertegenwoordiger (verkiezingen dus) groter is dan de invloed die hij met zijn stem uitoefent op het eindresultaat van de stemming. Het gewicht van zijn individuele stem is dus te klein om relevant te zijn. Nochtans zijn verkiezingen in praktijk het enige moment waarop burgers écht kunnen meebeslissen. De participatiestructuur zet in op een herwaardering van de stem van de burger en wil meer betrokkenheid.

De participatiestructuur bestaat uit drie niveaus om tot gedragen en kwaliteitsvolle beslissingen te komen.

- Participatieniveau: met inhoudelijk beslissingsbevoegdheid
- Facilitatieniveau: zonder inhoudelijk beslissingsrecht, wel expertise en aanwezig in processen
- Implementatieniveau: zonder inhoudelijk beslissingsrecht, wel wettelijke eindverantwoordelijkheid

Participatieniveau

Dit is het hart van de structuur. Burgers bekijken en bespreken dossiers hier inhoudelijk en nemen waar nodig beslissingen, maken suggesties tot verbetering, etc. Enerzijds zal er een vaste structuur bestaan zodat dossiers snel in bestaande entiteiten behandeld kunnen worden, anderzijds kunnen er

³ Buchanan, James M. “Hegel on the Calculus of Voting.” *Public Choice*, vol. 17, 1974, pp. 99–101. JSTOR, JSTOR, www.jstor.org/stable/30023157. Ook gekend als de paradox van Down of algemener de stemparadox.

nieuwe (ook tijdelijke) entiteiten in het leven geroepen worden om dossiers participatief te behandelen.

Na de verkiezingen wordt per thema op participatieve wijze vastgelegd wat de prioriteiten zijn op korte termijn, middellange termijn en lange termijn. Deze agenda wordt op vaste tijden opnieuw bekeken om prioriteiten bij te stellen.

Op stedelijk niveau lijkt het voldoende om met drie participatiestructuren te werken om al deze voorwaarden te kunnen vervullen voor lokale beslissingen.

1. Participatiepunten: dit zijn (fysieke) locaties waar zeer dicht bij de burgers wordt gewerkt aan participatie. De punten kunnen districten omvatten, maar kunnen ook op kleiner niveau zoals wijken of buurten. Dossiers die zo lokaal zijn dat ze enkel voor die specifieke omgeving van belang zijn kunnen van begin tot einde op dit niveau behandeld worden. Eén van de belangrijkste functies van een participatiepunt is echter het toegankelijk maken van informatie over toekomstige en voorbije beleidsbeslissingen.
2. Participatiegroepen: Dit zijn participatiegroepen die ad hoc worden samengesteld voor concrete dossiers die breder gaan dan een (kleine) lokale verandering, maar die toch een erg concrete uitkomst hebben. Denk bijvoorbeeld aan dossiers zoals schoolinschrijvingen.
3. Visiegroepen: Dit zijn tevens eenmalig samengestelde groepen voor stadsbrede, complexe dossiers. Hierin kan een complexe materie overzichtelijk worden gemaakt en echt “in de diepte” gewerkt worden door de deelnemers. Visiegroepen hebben de langste looptijd.

Deze drie participatiestructuren liggen op een as tussen kort/klein/eenvoudig en langdurig/breed/complex.

Facilitatieniveau

Alle entiteiten die tot deze verzameling behoren hebben als doel participatie te faciliteren, maar zonder zelf inhoudelijke beslissingen te nemen. In een ideale situatie bestaat elke entiteit uit een combinatie van betaald personeel en burgervrijwilligers. Elke entiteit dient de nodige organen participatief te organiseren om beslissingen te nemen.

Coördinatie

Deze entiteit zorgt ervoor dat de participatie optimaal georganiseerd wordt. Er zitten verschillende verantwoordelijkheden in vervat:

- beheren van financiën toegewezen aan het participatief proces, praktische ondersteuning van alle organen en entiteiten binnen het model;
- marketing (van participatie), transparantie, website, drukwerk, communicatieplan;
- aanbrenge van specialisten in participatieve methodes en het participatief model;
- overzicht bewaken over de verschillende participatieve processen met het oog op kwaliteitsvolle beslissingen, inclusief bevraging van de beleving van deelnemers.

Beëdigden

Dit zijn als het ware de bewakers van de uitkomst(en) van participatieprocessen en de algemene gedragenheid van het participatief systeem. Onder ideale omstandigheden zijn het allemaal verkozenen uit de Gemeenteraad, maar omwille van praktische redenen kan vrijwel elke burger die de Democratische Eed heeft afgelegd delen van dit takenpakket opnemen.

In eerste instantie is het vooral belangrijk dat beëdigden deelnemen aan de participatieprocessen, om op die manier een rechtstreekse betrokkenheid met het betreffende dossier op te bouwen. Beëdigden nemen hier hun rol als volksvertegenwoordiger op en voeren een doorlopende toets uit rond de gedragenheid van allerlei beslissingen.

Een belangrijke verantwoordelijkheid is het bewaken van de kwaliteit van het participatieproces. Ze kunnen hierbij op vaste tijden een doorlichting van het model uitvoeren en bekijken of de participatievormen en inspraakinitiatieven aan de kwaliteitseisen voldoen. De democratische bril (Democratic Challenge, 2018) kan hiervoor al een krachtige tool zijn. Deze tool stelt zes vragen om de democratische waarde van initiatieven in vraag te stellen:

1. Is het initiatief representatief?
2. Is het initiatief inclusief?
3. Is het initiatief deliberatief?
4. Is het initiatief transparant?
5. Biedt het initiatief continuïteit en professionaliteit?
6. Is het initiatief te verantwoorden?

Implementatieniveau

In grote mate wordt dit niveau vooral bepaald door wettelijke beperkingen en de politieke slagkracht van de Burgerlijst na de verkiezingen. Bij een groot electoraal succes en succesvolle onderhandelingen met verkozen politieke partijen, kan de visie maximaal doorgezet worden in het beleid.

In de meest succesvolle implementatie wordt dit participatiemodel op regelmatige wijze en op grote schaal ingezet om aan beleidsvorming te doen. Hierbij is het perfect mogelijk voor verkozenen van partijen om aan bepaalde aspecten deel te nemen. De kleinste slagkracht, onder minder optimale politieke omstandigheden, is "slechts" een kritische evaluatie van het niet-participatieve beleid vanuit de meerderheid.

Een belangrijke taak binnen het implementatieniveau is het identificeren van opportuniteiten om een participatief proces aan te verbinden. Dit kan gebeuren aan het begin van een legislatieve periode, waar het equivalent van een beleidsakkoord kan gemaakt gestart worden op participatieve wijze. Ook moeilijker te voorziene actuele thema's kunnen een perfecte aanleiding vormen om een participatief proces op te starten.

Wat na de verkiezingen in oktober?

Van zodra de Burgerlijst verkozenen heeft in de gemeenteraad, starten ze met het uitrollen van participatieve processen om ontwerpbeslissingen inhoudelijk sterker te maken. In de gemeenteraad leggen ze vervolgens de beslissingen voor, en verduidelijken en verdedigen die beslissingen.

De agenda voor de gemeenteraad wordt op dit moment vastgelegd door het college van Burgemeester en Schepenen. Indien we dit niet kunnen omdraaien, kunnen we nog steeds werken met de tools die we hebben om te werken binnen de gemeenteraad: initiatiefrecht van de raadsleden, amendement of afwijking van ontwerpbesluit (in te dienen voor de zitting), voorstel tot motie, voorstel tot resolutie, voorstel tot beslissing.

Omdat er regelmatig zo'n 100 agendapunten besproken worden en de dossiers op dit moment slechts kort voor de gemeenteraad beschikbaar zijn, moeten er keuzes gemaakt worden. Om die keuzes te maken worden de dossiers afgetoetst aan volgende criteria (viWTA, 2006):

- **Doelstelling van het initiatief:** welk doel heeft de initiatiefnemer voor ogen?

- **Onderwerp**
 - o Kennis: hoeveel kennis over het onderwerp is al aanwezig in de samenleving?
 - o Maturiteit: bestaat er reeds wetgeving rond het thema, of een opinie? Of is het een acuut probleem?
 - o Complexiteit: is het een complex thema dat bijvoorbeeld veel (technische) informatie vereist?
 - o Controverse: is het een controversieel thema of een gepolariseerd debat waardoor consensus moeilijk is?
- **Deelnemers aan het proces:** wie zijn de belanghebbenden, wie moet er later met de resultaten aan de slag en wie zijn de eventuele experts rond het thema?
- **Timing van het initiatief:** om een goede impact te hebben op beleidsvorming is een goede timing cruciaal
- **Budget:** afhankelijk van contextfactoren als de complexiteit van het initiatief, geografische spreiding of de gekozen methode kan de kostprijs erg verschillen

Permanente aandacht voor de kwaliteit van participatieve processen en de kwaliteit van de waarde van de resultaten blijft nodig. Enkele basisprincipes zullen de beëdigden en verkozenen helpen om doordachte keuzes te maken in de dossiers waarbinnen ze inspraak zullen organiseren. De basisprincipes creëren een kader voor “zinnvolle participatie”:

- Deelnemers moeten belang hebben bij het onderwerp. Ze mogen niet verplicht zijn om deel te nemen.
- Het onderwerp moet duidelijk en open genoeg zijn. Alle expertise en documentatie moet beschikbaar zijn om een weloverwogen mening te kunnen vormen.
- Er moet rechtsgeldigheid en middelen zijn om de uitkomst uit te voeren binnen een redelijke tijdsperiode, waar relevant.
- De tijd en energie die in het participatieproces wordt gestoken moet in verhouding staan tot de impact van de resultaten.

Ook kritische enkele kritische bedenkingen voor een participatief proces wordt opgestart zijn hier relevant:

- Is het überhaupt bevoegdheid van de gemeenteraad?
- Wat is de historisch/legale context?

De participatietoolbox

De participatietoolbox is een uitgebreide collectie van alle mogelijk participatiemethodes die geschikt zijn binnen het participatieve model van de Burgerlijst, waaronder processen zoals een (gelote) Burgerjury, Consensusconferentie, Focusgroep, Open Space conferentie, Praatcafé, Co-creatie, enzovoort. (viWTA 2006, Democratic Challenge 2018) Er komen ook steeds nieuwe processen bij, onder meer dankzij nieuwe digitale mogelijkheden.

Elk proces heeft andere eigenschappen, qua tijdsbeslag, complexiteit, kostprijs alsook aantal en type deelnemers. Dit komt goed overeen met de grote diversiteit aan mogelijke politieke vragen die aan een participatief proces onderworpen worden. Binnen de participatiestructuur staat het facilitatieniveau in voor de objectieve selectie van het meest geschikte proces binnen een bepaalde context.

Bij vele van dit soort methodes ontbreekt een methodiek om tot een finaal, gedragen voorstel te komen. Om hiertoe te komen, dient waar nodig een feedback-loop toegevoegd te worden aan de participatieve processen. Een synthese-document opgemaakt op basis van het gevolgde proces

wordt hiervoor voorgelegd (“in draft”) aan de oorspronkelijke deelnemers. Hierbij wordt primair gepeild naar deze aspecten:

- In hoeverre komt het volgens de deelnemer overeen met de visie van de groep?
- In hoeverre komt het overeen met de persoonlijke visie van de deelnemer?
- Zijn er bepaalde uitkomsten volgens de deelnemer incorrect weergegeven? Wat werd met andere woorden verkeerd begrepen?
- Bestaat er een kans op actieve weerstand (protest) vanuit de deelnemer?

Op basis van deze factoren wordt een peiling gemaakt van de gedragenheid van een beslissing. Waar mogelijk en wenselijk (bijvoorbeeld bij een gepolariseerd of inconsistent resultaat) kan een bijsturing plaatsvinden, waarna een nieuwe versie wordt voorgelegd.

Bibliografie

Block, T., Dezeure, K., & Van Assche, J. (sd). Politieke participatie en burgerbetrokkenheid.

Democratic Challenge. (2018). *Democratie door de bril van inwoners*.

Gaventa, J. (2003). *Towards Participatory Local Governance: assessing the transformative possibilities*. Manchester.

Kramer, J. (2017). *Deep Democracy*. Schouten & Nelissen.

Renson, T. (2017). Volksvertegenwoordiging in de participatieve democratie: u vraagt, wij paaien? *Res Publica*, 1.

Renson, T. (2018). Baart Antwerpse Burgerbegroting betere burgers?

viWTA. (2006). *Participatieve methodes: een gids voor gebruikers*.